

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ

УДК 658.821:664.83

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ДІЯЛЬНОСТІ
ОВОЧЕПЕРЕРОБНИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ©**

Р.В. ЛОГОША,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри аграрного менеджменту,
Вінницький національний
аграрний університет
(м.Вінниця)*

У статті розглянуто сучасний стан діяльності овочепереробних підприємств в умовах ринкової економіки. Визначено і досліджено особливості формування і функціонування овочепереробних підприємств в Україні та проблеми у їх діяльності. Визначено і проведено аналіз результатів господарської діяльності вітчизняними овочепереробними підприємствами у процесі трансформації економічної системи з урахуванням вітчизняних особливостей і тенденцій розвитку овочепродуктового підкомплексу України. За результатами аналізу виробничих потужностей найбільших овочепереробних підприємств України досліджено особливості їх функціонування у сучасних умовах ринку. Обґрунтовано засади формування ціни на овочі овочепереробними підприємствами та визначено фактори впливу на неї. Проведено аналіз товарної структури експортно-імпоротної діяльності щодо продуктів переробки овочів. Запропоновані напрямки подальшого розвитку овочепереробної галузі України.

Ключові слова: овочі, овочепереробні підприємства, овочепродуктовий підкомплекс, продукти переробки овочів, ціна, ефективність.

Табл.1. Рис.3. Літ.9.

Постановка проблеми. В умовах становлення та розвитку ринкової економіки України забезпечення сталого розвитку національної економіки та подальше зростання всіх її показників є першочерговим завданням АПК України. Внаслідок диспропорцій розвитку вітчизняного АПК, сучасний стан аграрного виробництва характеризується високим рівнем зносу основних фондів, їх фізичною та моральною застарілістю.

Продукція овочепереробної промисловості є важливою складовою харчового ланцюга. Забезпечення продукцією переробки овочів є одним із завдань сучасного вітчизняного продовольчого ринку. Основними проблемами в діяльності овочепереробних підприємств в Україні є відсутність у багатьох із них налагоджених зв'язків з постачальниками овочевої сировини, доступ до ринків збуту, висока енергоємність виробництва, низький рівень забезпеченості овочесховищами для

© Р.В. ЛОГОША, 2017

зберігання продукції протягом року [1]. Незадовільне функціонування овочепереробної промисловості в Україні стало наслідком скорочення виробництва овочевої продукції та зростання її імпорту [2, с. 31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку овочепереробної галузі в Україні підтверджується великою кількістю наукових праць. Зокрема, вагомий науковий внесок у контексті вищезазначеного зробили такі вчені-економісти, як В. Андрійчук [2], П. Гайдуцький, В. Гудзь, С. Дем'яненко, С. Каленська, С. Кальченко, С. Корнієнко [4], В. Муковоз, Н. Перепелиця, В. Писаренко, В. Рудь [4], П. Саблук, О. Ульяновченко [5], О. Шпичак та інші. Проте питання подальших напрямків розвитку вітчизняної овочепереробної галузі у сучасних умовах трансформаційних змін залишається недостатньо висвітленим.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного стану та шляхів удосконалення діяльності овочепереробних підприємств у сучасних ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенціал виробництва овочевої продукції та продукції її переробки залишається нереалізованим з причин довготривалого становлення вітчизняного ринку овочевої продукції. При цьому вітчизняний ринок овочевої продукції необхідно розглядати як частину загальної економічної системи, де його проблеми тісно переплітаються з існуючими проблемами в економіці країни.

Крім того, однією з головних причин повільного розвитку вітчизняного ринку овочевої продукції в Україні в сучасних умовах залишається недосконалий механізм державного регулювання, який залишається недосконалим і малоефективним і не завжди адекватно реагує на існуючі виклики, як внутрішні, так і зовнішні.

Необхідність нарощування потенційних можливостей овочепродуктового підкомплексу зумовлена, перш за все, потребою у забезпеченні населення країни високоякісною продукцією овочівництва, яка є основним джерелом поповнення організму різного типу вітамінами, мінералами, мікроелементами, унікальні властивості яких є однією зі складових здоров'я суспільства. Овочі є незамінним продуктом в раціоні харчування населення будь-якої країни, тому насиченість вітчизняного ринку овочевою продукцією забезпечить продовольчу безпеку України та створить необхідні передумови для заповнення нею відповідної ніші на внутрішньому та світовому ринку продовольства.

Овочі належать до групи продуктів повсякденного харчування. Враховуючи раціональні норми харчування, затвердженні МОЗ України, населення країни має споживати 161 кг овочів протягом року. За даними офіційної статистики у 2015 році рівень споживання овочів на одну особу в Україні становив 160,8 кг (табл. 1). Проте споживання овочів у регіонах України суттєво відрізняється.

Пропозиція овочів і баштанних продовольчих культур на ринку овочевої продукції в Україні формується за рахунок реалізації продукції, вирощеної у сільськогосподарських підприємствах, господарствах населення, за рахунок запасів та імпорту. Починаючи з 2010 року галузь овочівництва демонструє динамічне зростання виробництва овочевих культур. Як наслідок цього, рівень самозабезпеченості України овочами і баштанними продовольчими культурами у 2015 році (відношення виробництва до внутрішнього використання в Україні) склав 100,3%. Цей критерій показує, наскільки фонд споживання задовольняється власним вітчизняним виробництвом овочевої продукції.

Таблиця 1

**Баланс овочів і баштанних продовольчих культур
в Україні 2000-2015рр., тис. т**

Показники	Роки							Відх., 2015р до 2000р. % (раз)
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	
Виробництво	6195	7606	8873	10815	10668	10323	9792	158,1
Зміна запасів на кінець року	201	196	-22	458	-13	183	-213	-
Імпорт	29	100	311	213	237	225	95	3,3р.
Усього ресурсів	6023	7510	9206	10570	10918	10365	10100	167,7
Експорт	30	150	335	346	379	294	212	7,1р.
Витрачено на корм	728	1214	1337	1568	1747	1620	1564	2,1р.
Витрачено на посадку	86	90	118	127	130	117	110	127,9
Втрати	177	393	835	1077	1231	1223	1203	6,8р.
Фонд споживання	5002	5663	6581	7452	7431	7019	6890	137,7
у розрахунку на 1 особу, кг	101,7	120,2	143,5	163,4	163,3	163,2	160,8	158,1

Джерело: дані державної служби статистики України

Ринкові відносини дедалі більше стають основними факторами регулювання виробництва овочевої продукції, впливають на рівень і динаміку цін та інші показники ефективності. Сучасні параметри розвитку овочепродуктового підкомплексу визначаються не тільки специфічними умовами виробництва і розподілу продукції, характерною особливістю яких є скорочення та різке подорожчання застосованих ресурсів, а, перш за все, об'єктивними законами ринку та змінами його кон'юнктури [3, с. 24].

Поряд із скороченням кількості сільськогосподарських товаровиробників відбулися й суттєві зміни у каналах реалізації овочевої продукції, які, на нашу думку, ще не набули оптимального співвідношення та якості. Так у 1990 році структура реалізації овочів сільськогосподарськими підприємствами складалась наступним чином: переробним підприємствам – 89,4% (3775, 6 тис. т), на ринку – 8,0% (337,7 тис. т), населенню (в рахунок оплати праці та пайовикам в рахунок орендної плати) – 2,6% (109,4 тис. т), інші канали – 0%. До середини 90-х років частка реалізації овочів переробним підприємствам знизилася більше, ніж удвічі, а населенню і на ринку - збільшилася майже у шість разів. Продовження зазначених тенденцій прослідковується аж до середини першого десятиліття XXI століття. Починаючи з 2005 року зростає частка реалізації переробним підприємствам, яка у 2015 році склала 53,3% (556,2 тис. т), і за іншими каналами – 43,9% (457,6 тис. т). Проте реалізація овочів на ринку і населенню з кожним роком знижується і у звітному році складає 2,8% (29,1 тис. т) і 0,0% (0,5 тис. т) відповідно (рис. 1).

На споживчий ринок овочева продукція надходить не лише переважно через звичні канали – переробну промисловість, як це відбувалось за умов планового господарювання, але і через міські ринки, видачу в рахунок оплати праці працівникам, тобто, як через тимчасові, як на нашу думку, канали, так і через канали, що є характерними для розвинених ринків – до пунктів вторинної переробки централізованого роздрібу та через власну дистрибуцію. Через нецентралізовані магазини роздрібної торгівлі, наприклад, напряму від господарств чи через посередників реалізується до 90% загального продажу свіжої та замороженої овочевої продукції.

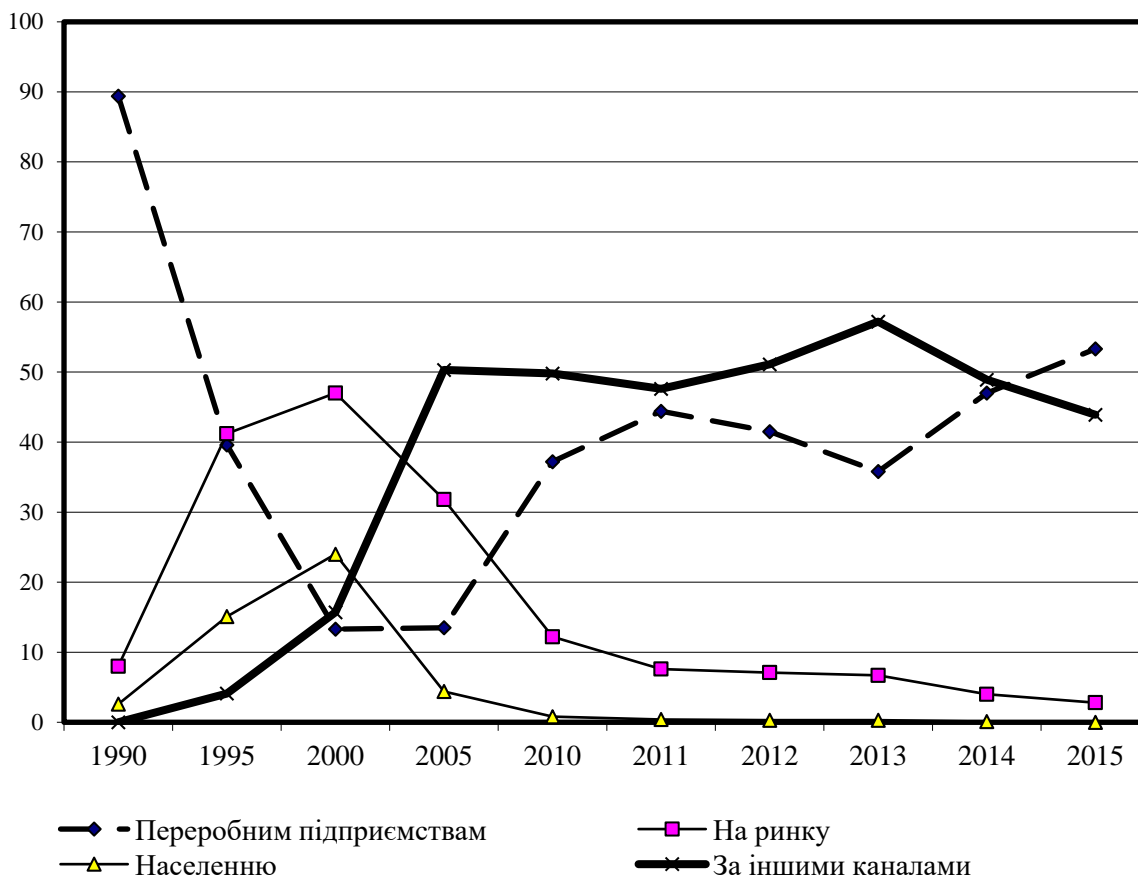

Рис. 1. Структура реалізації овочів сільськогосподарськими підприємствами за основними каналами у 1990-2015 роках, %

Джерело: побудовано автором за даними державної служби статистики України

Овочепереробна промисловість – це складова частина відповідного підкомплексу АПК, що переробляє різноманітну продукцію овочівництва. Сировинний фактор у розміщенні підприємств цієї галузі відіграє основну роль. Через це найбільша концентрація підприємств овочепереробної промисловості спостерігається на півдні України. Саме тут, на території Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей та окупованої території Автономної Республіки Крим, сформувався спеціалізований район виробництва овочеконсервної продукції. Головні центри – Одеса, Херсон, Сімферополь, Ізмаїл, Мелітополь, Бердянськ. Розміщене це виробництво також і в районах Поділля, а також в Черкасах, Житомирській, Полтавській та Донецькій областях.

Сучасний стан промислової переробки овочів зменшив зацікавленість великих сільськогосподарських підприємств у розширенні площ та інвестування в галузь овочівництва, незважаючи на те, що Україна входить до першої десятки світових лідерів за валовим виробництвом овочевих і баштанних культур та має значний експортний потенціал.

Для великих овочепереробних підприємств стабільна по якості та ціні пропозиція сировини на ринку залишається проблемною. Постачальники сировини надають перевагу альтернативним каналам реалізації овочів, на яких вони можуть швидко одержати готівку: на міських ринках, через власну фірмову мережу, через інші канали реалізації. Частка високоякісної сировини, яку забезпечує овочепродуктовий підкомплекс, становить лише 55% від загального виробництва, що послаблює пропозицію навіть на внутрішньому ринку та відкриває більші можливості для імпорту.

Якщо за умов функціонування планової економіки виробництво і збут продукції овочівництва визначався на основі директивного плану, то з певного моменту виробники овочів і овочепереробні підприємства, функціонуючи за ринкових відносин, почали працювати і реалізовувати продукцію самостійно, що викликало проблему налагодження співпраці по вертикалі між учасниками ринку на нових мотиваційних засадах. Для більшості з них таке переформатування стосунків не було результативним, тому постачання овочевої сировини стало проблемою, з якою зіткнулися всі овочепереробні підприємства України, Росії та інших пострадянських держав. В наукових колах ця проблема відома під назвою низької ринкової адаптивності керівників сільськогосподарських та переробних підприємств. Великі овочепереробні підприємства повинні відходити від поведінки орієнтації лише на сьогоденну рентабельність у своїй діяльності та починати розвивати довгострокові партнерські взаємовідносини між товаровиробниками овочів. З року в рік, з метою забезпечення овочепереробних підприємств сировиною, керівництвом все більшої кількості підприємств приділяється суттєвіша увага застосуванню нових методів співпраці з виробниками овочів, утворення та зміцнення заготівельної мережі та збільшення закупок овочів в приватних господарствах.

Низький рівень забезпечення якісною сировиною овочепереробних підприємств в Україні є наслідком розвитку деструктивних процесів у ланцюгу “виробник – переробне підприємство”, передусім, в контексті державного регулювання як виробництва овочів, так і їх реалізації переробним підприємствам [4, с. 61].

Середньо- та довгострокові коливання цін є визначальним при формуванні довгострокових очікувань виробників як основи їх стратегічних рішень щодо згортання чи розширення виробництва. Їх значна з року в рік амплітуда та тенденція незначного довгострокового зростання деформує переваги овочівництва як привабливого для господарювання сегменту сільськогосподарського виробництва. Іншою стороною проблеми є висока собівартість переробки, особливо при низькому завантаженні переробних потужностей, що виливається в високу граничну собівартість одиниці переробленої продукції. В певні моменти посилення короткострокової пропозиції переробники, керуючись одержанням короткострокових вигод, забувають про довгострокові партнерські відносини із постачальниками овочів та неадекватно (для умов ринку, коли попит перевищує пропозицію) діють, зменшуючи закупівельні ціни, тим самим руйнуючи

довгострокові основи співпраці у вертикалях. Це призводить до зворотнього ефекту в середньо- та довгостроковій перспективі – скорочення пропозиції овочів для переробних підприємств, з короткострокової переростає в стійку тенденцію. Іншими словами, паритет цін, який існував раніше, й, відповідно, питома вага доходів переробників та виробників в загальних доходах від реалізації продукції кінцевому споживачу, з року в рік змінювався не на користь останнього. Розвивався процес зниження відносних цін закупівлі овочів, тобто продовжувалася тенденція посилення відосібленого господарювання переробників, послаблення їх ролі як центрів вертикально-інтегруючого впливу в галузі. Попри підвищення закупівельних цін на овочі, реалізовані сільськогосподарськими підприємствами, прибутковим є вирощуванні овочів, а прибутки овочепереробних підприємств у розрахунку на тону переробленої овочевої продукції не зменшуються, а часом – навіть підвищуються.

В той же час закупівельні ціни, що пропонують овочепереробні підприємства, продовжують бути основним ціновим орієнтиром при реалізації овочів. Закупівельні ціни овочепереробних підприємств залишаються основним індикатором ринку як в силу традиційного сприйняття ринку його операторами, так і через те, що ні державні органи, ні національні чи регіональні об'єднання, ні незалежні маркетингові агенції не відслідковують цінові індекси за іншими збутовим каналам.

Іншою помітною негативною тенденцією є те, що при реалізації овочепереробні підприємства за сировину з сільськогосподарськими підприємствами розраховуються значно пізніше, ніж овочева продукція для переробки надходить на підприємство, хоча термін переробки і реалізації готової продукції становить декілька днів. Іншими словами, сільське господарство кредитує овочепереробну промисловість, передаючи на переробку овочі без передоплати або без розрахунку за сировину одночасно з передачею овочів.

Несвоечасність платежів, невиконання цінових гарантій, як і невиконання попередніх домовленостей з виробництва та збуту овочів, призводить до того, що аграрії відшуковують більш вигідні канали збуту продукції. Реалізуючи овочеву продукцію на ринку через мережі централізованих супермаркетів, власну торговельну мережу, дистрибуцію в нецентралізовану роздрібну мережу магазинів, товаровиробники мають можливість самостійно вивчати кон'юнктуру овочевого ринку та орієнтувати на неї своє виробництво. Продаж овочевої продукції таким способом забезпечує оперативніше надходження коштів і зменшує залежність товаровиробників від заготівельників. Самостійна реалізація овочів на продовольчому ринку в цьому сенсі більш вигідна. Однак, в цілому, через низький асортимент продукції, транспортні обмеження та ускладнення доступу в “овочевий бізнес” більшість аграріїв вимушені реалізовувати овочі посередницьким структурам, втрачаючи при цьому частину власного доходу.

Отже, існує значна недосконалість ринкових відносин між безпосередніми виробниками та переробними підприємствами, що спричинює ціновий диспаритет та низький рівень рентабельності перших за цієї моделі взаємовідносин. Одним із шляхів виходу з кризи, пов'язаної з невідповідністю вартості виробництва та закупівельних цін, як ми вважаємо, є заохочення до відбудови довгострокових стабільних відносин, заохочення та зацікавлення виробників умовами, коли переробні підприємства зацікавлені у співпраці, розуміють проблеми виробника та націлені на сприяння здешевленню вирощування за рахунок створення централізовано керованої ритмічної системи поставок.

На сьогоднішній день вітчизняні овочепереробні підприємства, які раніше постачали свою продукцію на російський ринок, знижують обсяги виробництва через ускладнення проблем, в першу чергу, зі збутом продукції, що додатково виникають через заборону на імпорт української овочевої продукції з боку уряду Росії та затримками із відшкодуванням ПДВ українським урядом. Деякі підприємства вже припинили роботу, а деякі знаходяться на межі зупинки виробництва. Одночасно спостерігається активізація контрабанди свіжих та заморожених овочів в країну. Сукупність визначених причин призводить до втрати напрацьованих каналів збуту, вимушених простоїв, згорання овоче-консервної промисловості та майже повної ліквідації переробних ліній у підсобних цехах сільськогосподарських підприємств. В Україні є достатня кількість потужностей для виробництва консервів, проте рівень їх використання становить 25% через недостатнє забезпечення сировиною та слабку матеріально-технічну базу. На сьогодні фактичний рівень споживання продуктів промислової переробки становить 8,6 умовних банок при 48,8 необхідних, тобто відсоток виконання норми становить 17,6%. Не відповідає сучасним вимогам споживачів і виробництво консервів для дитячого харчування за обсягом і асортиментом. Поки що не задовольняються вимоги покупців і щодо зовнішнього оформлення банок, маркування, етикетки та самої упаковки [5, с. 20]. Як наслідок, сучасний стан промислової переробки овочів зменшив зацікавленість великих господарств у розширенні площ та інвестування в галузь овочівництва.

Фактори, які впливають на зростання економічної ефективності виробництва та переробки овочів, поділяють на п'ять груп: фактори пропозиції, фактори попиту й обміну, фактори взаємодії підприємств із державою, фактори економічних взаємовідносин із підприємствами, фактори зовнішнього середовища, що визначають прибутковість підприємства в ринкових умовах. Зазначені фактори дають змогу комплексно оцінити рівень ефективності виробництва та переробки овочевої продукції, що є підґрунтям для оцінки результатів діяльності й розробки напрямків підвищення економічної ефективності.

Приватизовані протягом останніх 15-17 років великі овочепереробні підприємства пережили досить складний період. Різне зменшення виробництва овочів та цілим рядом інших зазначених вище причин, що спостерігалось протягом майже 10-ти років, змінилось періодом відносної стабілізації виробництва, починаючи з перших років попереднього десятиріччя.

На сьогодні відсутні необхідні потужності для переробки, доробки і навіть зберігання овочів. Нині в Україні функціонує 703 сховища загальною місткістю 1,4 млн. тонн для зберігання картоплі і майже 640 сховищ місткістю майже 1 млн. тонн для зберігання овочів. Крім того, $\frac{3}{4}$ сільгоспідприємств не має відповідного обладнання з доробки та переробки овочів, що не дозволяє їм отримати додаткові прибутки, адже, помиті і розфасовані овочі можливо реалізувати на 15–20% дорожче. Майже немає цехів із заморожування овочів. Надалі запровадження переробки, заморожування та перспективного напрямку – сушіння – дозволить виробнику диверсифікувати канали збуту продукції та підвищити рентабельність бізнесу.

У секторі переробки овочів та фруктів в Україні працює 335 підприємств, які забезпечують роботою близько 19 тисяч осіб. Тут помітна динаміка зростання виручки, проте, у 2015 році спостерігалася збитковість галузі, хоча майже 60% підприємств були прибутковими. Внесок сектора переробки овочів і фруктів до ВВП

– близько 0,3%. Овочепереробні підприємства у 2015 році виробили консервованої овочевої продукції обсягом 145 тонн, що на 6,2% менше в порівнянні з 2011 роком. Проте крім консервованих овочів, переробними підприємствами виробляються також соки фруктові та овочеві і суміші соків. Обсяги виробництва цих видів продукції є більшими, ніж виробництво консервованих овочів (рис. 2).

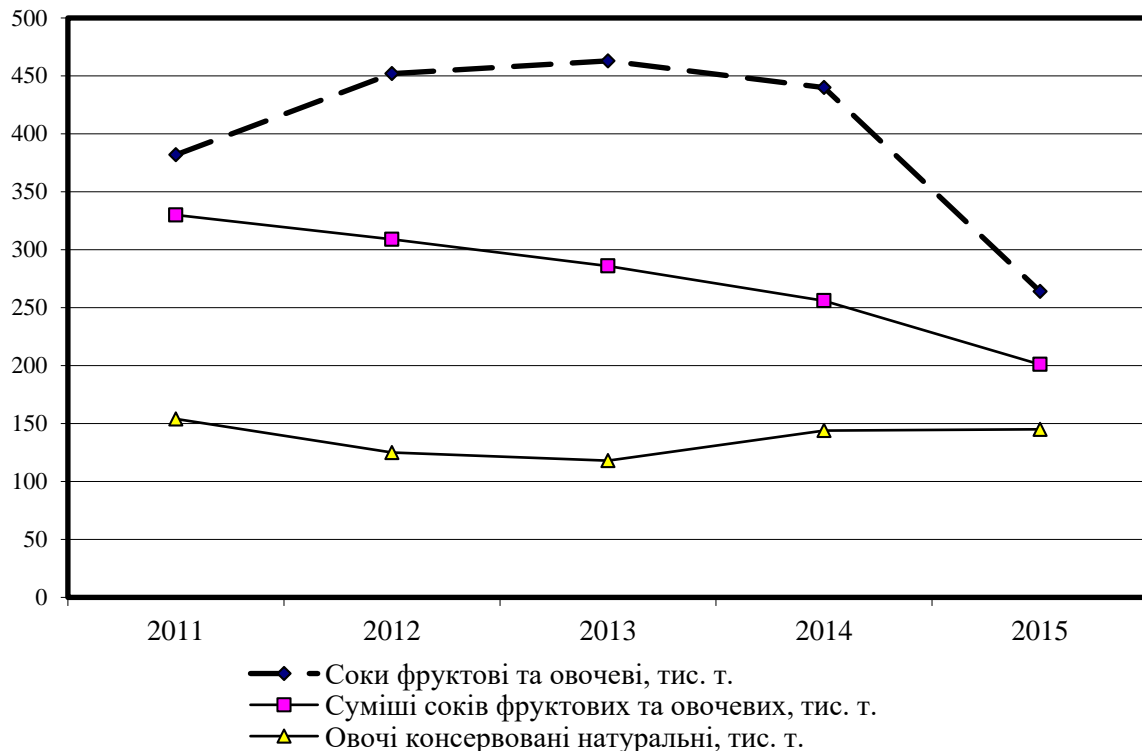

Рис. 2. Виробництво продукції овочепереробними підприємствами у 2011-2015 роках, тис. т

Джерело: побудовано автором за даними державної служби статистики України

За результатами аналізу виробничих потужностей найбільших овочепереробних підприємств України встановлено, що група компаній “Верес” здійснює виробництво 24 муб/рік; ЗАТ “Чумак” та ЗАТ “Ніжинський консервний завод” – по 20 муб/рік; консервний завод Univer – 15 муб/рік; ЗАТ “Крафт” та СП “Микаленд” – по 12 муб/рік. Дані підприємства є лідерами у своїй товарній групі овочевої консервації, зокрема: ЗАТ “Чумак” – лідер з виробництва томатних консервів; група компаній “Верес” – грибів; ЗАТ “Ніжинський консервний завод” – огірків; ВАТ “Волинь-Холдинг” – крупний виробник кетчупів; Білоцерківський, Кам’янець-Подільський, Бродовський, Бережанський, Богуславський консервні заводи спеціалізуються на виробництві консервованого зеленого горошку [6, с. 53].

Сучасному аграрному виробництву і овочівництву зокрема притаманне явище сезонності виробничого процесу, що позначається на діяльності переробних підприємств, котрі змушені планувати параметри власного виробничого процесу таким чином, щоб якнайменше відчувати вплив даного явища при постачанні сировини та реалізації виробленої продукції.

Результати аналізу досвіду боротьби з явищами сезонності українських овочевих переробних підприємств свідчать, що вони розробили та застосовують систему заходів протидії даному явищу. Зокрема, група компаній «Верес» у боротьбі

з сезонністю попиту застосовує розвиток всесезонних напрямків – продукції соусної групи: майонезів, гірчиці, соусів, кетчупів. Окрім того, зосереджує зусилля на переробці грибів, виробництво та попит на які, меншою мірою залежить від сезонності, що дає можливість виробляти та реалізовувати продукцію упродовж року. При цьому технологічна організація виробничого процесу на підприємстві істотно не змінюється, оскільки даний допоміжний продукт відповідає існуючій асортиментній групі, позиціонується як позасезонний, і підприємство має необхідні виробничі потужності для його переробки.

Іншою галузевою особливістю є необхідність роботи в умовах періодичного замороження оборотних засобів, оскільки виробничий пік припадає на весну-літо, а максимум продажів – на зиму. З урахуванням цього, а також повної залежності переробних підприємств від результатів роботи аграрних товаровиробників, можна стверджувати, що проблеми овочепереробної галузі, у першу чергу, пов'язані із нестабільністю виробництва у сільському господарстві. Щоб забезпечити випуск стабільно якісної продукції, окремі переробні підприємства формують власну сировинну базу. Так група компаній «Верес» вирощує сировину на 1,5 тис. га, не враховуючи шампінйонного комплексу, і, починаючи з 2002 р., на 100% забезпечує власне виробництво гірчицею, зеленим горошком і кукурудзою. На ЗАТ «Ніжинський консервний завод» вирощують огірки на шпалері в агроцеху „Переяславка”.

Водночас глобалізація економічних зв'язків і здешевлення логістичних схем зумовили масове завезення овочів в Україну з інших країн світу, де спостерігається стрімка спеціалізація галузі за принципом «вирощуємо вдома лише те, що прибуткове, а все інше купуємо». Внаслідок чого намітилася тенденція до скорочення обсягів експорту вітчизняних продуктів переробки овочів. Проте у 2015 році сальдо зовнішньої торгівлі продукцією переробки овочів було позитивним, що вказує на скорочення імпорту і зростання експорту (рис. 3).

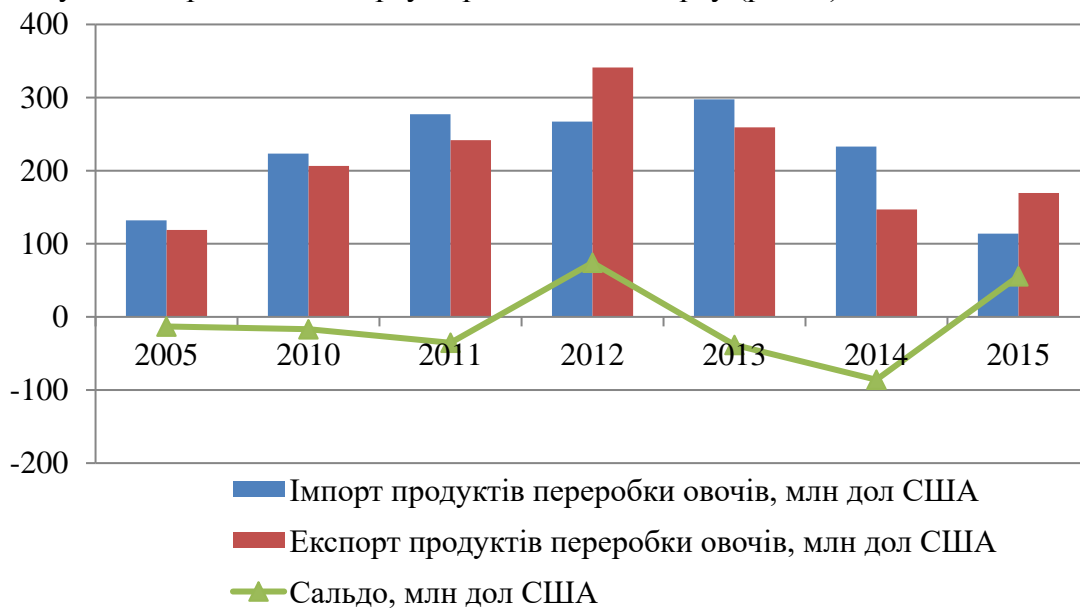

Рис. 3. Товарна структура експорту-імпорту продуктів переробки овочів у 2005-2015 роках, млн. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними державної служби статистики України

Ефективність функціонування овочепродуктового підкомплексу значною мірою залежить від системи економічних відносин між сільськогоспо- дарськими, заготівельними, переробними і торговельними підприємствами. Виробництво – зберігання – переробка – реалізація – споживання є ланками одного ланцюга, тому неможливо домагатися прибутковості однієї з них при збитковості інших. Необхідна взаємовигідна співпраця, налагодження інтеграційних зв'язків.

Передовий вітчизняний досвід, а також розвиток подібних продуктових підкомплексів у розвинених країнах світу свідчать, що головною передумовою вирішення цієї проблеми є об'єктивні процеси розвитку виробничих відносин і реалізація обґрунтованого економічного механізму відносин між ланками підкомплексу. У зв'язку з цим, майже усі овочепереробні підприємства налагоджують взаємовигідні відносини з фермерами-постачальниками, забезпечуючи їх насінням, засобами захисту рослин, збиральною технікою, стимулюючи до чіткої системи поставок та оплати [3, с. 24]. Так ТОВ “Глобинський консервний завод “Глобус” перед початком весняно-польових робіт кредитує основних постачальників сировини через надання їм гібридного насіння, засобів захисту рослин, замовляючи вирощування певних видів овочевої продукції. Як результат, потужності підприємства завантажені на 40% проектною величини, але підприємство працює над розширенням ринків збуту консервованої продукції, асортименту овочевих консервів і, на цій основі, розширенням сезону закупівлі продукції у фермерських та приватних господарствах місцевого населення.

Миргородський консервний завод закуповує овочі у місцевих фермерів і населення, причому, орієнтується на малі та середні фермерські господарства. У своїй роботі покладається на довгострокову співпрацю з виробниками продукції, стимулюючи їх ціновою політикою та стабільністю довгострокових партнерських угод. Стратегія підприємства базується на розвитку сировинної бази у Полтавській області, для чого підприємство проводить семінари для фермерів, на яких надає інформацію щодо ефективного вирощування овочів, допомагає у співпраці із насінневими компаніями та компаніями -постачальниками засобів захисту рослин.

Ефективний розвиток овочепродуктового підкомплексу України неможливо забезпечити без застосування сучасних інноваційних технологій та впровадження досягнень НТП, стабільної макроекономічної політики, створення необхідних умов для залучення інвестицій, розвитку людського капіталу, ринкової та соціальної інфраструктури [7, с. 173].

Проблемним залишається питання вдосконалення механізму державного регулювання розвитку ринку овочевої продукції, підвищення ефективності діяльності органів державного управління та вдосконалення інструментів державного регулювання .

З метою розвитку овочівництва та овочепереробної галузі Кабінетом Міністрів України 31 жовтня 2011 року було схвалено Концепцію розвитку овочівництва та переробної галузі, спрямовану на збільшення обсягів виробництва продукції овочівництва та переробної галузі шляхом залучення інвестицій та надання державної підтримки [8, с.12]. На основі даної Концепції в розрізі областей України було розроблені програми розвитку овочівництва та переробної галузі регіону (області). Так, наприклад, Департаментом агропромислового розвитку Вінницької облдержадміністрації від 28 жовтня 20011 року, з метою забезпечення населення області овочевою продукцією, відповідно до встановлених раціональних норм

споживання, а також сировиною підприємств переробної промисловості, збільшення питомої ваги виробництва овочів в сільськогосподарських підприємствах, розвитку ринкової інфраструктури, стабілізації цінової ситуації на ринку овочевої продукції затверджено Програму розвитку овочівництва та переробної галузі Вінницької області на період до 2020 року.

Однак реалізація існуючого положення вищенаведеного нормативно-правового документу досить часто знаходиться на неналежному рівні, а недостатня системність та неузгодженість законодавства України, а також його вибіркове виконання, має негативний вплив на виробництво та переробку овочевої продукції та потребує вдосконалення механізмів державного регулювання ринку овочів.

Державне регулювання оптового ринку овочевої продукції має базуватися на утворенні вертикально інтегрованих структур за участю виробників овочів та оптових торговельних закладів. Між товаровиробниками овочів й кінцевим споживачем має бути дуже коротка відстань та невелика націнка на товар.

Механізм дотування виробництва, заготівлі та переробки овочевої продукції має бути сформований на основі дотримання виробниками овочів, заготівельними кооперативами овочевого спрямування, овочепереробними підприємствами комплексу вимог, які сприятимуть, з одного боку, збалансованому, гармонійному функціонуванню всіх учасників овочепро-дуктового підкомплексу, а з іншого – нарощуванню виробництва якісної, за доступною для населення ціною та конкурентоздатної на зовнішньому ринку овочевої продукції.

Для реалізації цього завдання на державному рівні потрібно розробити і прийняти стратегію стабільного економічного розвитку на основі удосконалення економічних відносин між виробниками та переробниками овочевої сировини, що є необхідним заходом для розвитку овочепродуктового підкомплексу України [9, с. 49].

З цією метою необхідно знизити ступінь монополізації переробних і заготівельних підприємств вітчизняного овочепродуктового підкомплексу, які нині спроможні здійснювати ціновий диктат щодо овочевої сировини, оскільки її, через технологічні властивості, сільськогосподарські виробники не можуть зберігати і переробляти. На основі цього необхідно удосконалити механізм формування закупівельних цін на вітчизняному ринку овочів.

Отже, враховуючи постійно зростаючий попит на продукцію овочівництва та потенційні можливості країни щодо збільшення валового виробництва овочів, сільськогосподарським підприємствам слід застосовувати сучасні технології вирощування культур, які передбачають: максимально можливе пристосування до конкретних ґрунтово-кліматичних умов окремого господарства, сорту і вимог замовника до готової продукції; нарощування площі зрошуваних земель у підприємствах; постійне збагачення новими сортами, гетерозисними гібридами, матеріалами, способами та прийомами вирощування; застосування екологічно-адаптованих систем удобрення на основі збалансованого землекористування.

Для успішного розвитку овочепереробної галузі підприємствам необхідно випускати якісну, а отже, конкурентоспроможну продукцію. Для реалізації цього завдання потрібно прийняти стратегію стабільного економічного розвитку на основі удосконалення економічних відносин між виробниками та переробниками овочевої сировини, що є необхідним заходом для розвитку овочепродуктового підкомплексу України.

Висновки. Вивчивши основні проблеми вітчизняної переробки овочевої продукції, можна стверджувати, що виходом із такого становища є переведення усіх виробництв, за допомогою інноваційної моделі розвитку, на якісно новий рівень функціонування. Це допоможе стабілізувати розвиток економіки, зробити вітчизняні підприємства переробної галузі конкурентоспроможними експортерами високоякісних продуктів, розширити ринок збуту продукції національних товаровиробників на міжнародному ринку.

Результати дослідження діяльності великих вітчизняних овочепереробних підприємств вказують на те, що факторами їх успіху в сучасних ринкових умовах господарювання є розвиток всесезонних напрямків, диверсифікація виробництва для боротьби із сезонністю виробництва і реалізації продукції; вертикальна інтеграція у напрямку співпраці з сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими господарствами та господарствами населення або створення власної сировинної бази.

Державна політика підтримки овочепереробної промисловості має бути спрямована на сприяння розвитку сільськогосподарських заготівельних та збутових кооперативів та мережевих структур з замкненими ланцюгами виробництва «від поля до столу»; стимулювання виробництва інноваційної продукції глибокої переробки; встановлення жорсткого контролю за якістю імпортової продукції.

Список використаних джерел:

1. Покращення систем логістики та маркетингу для МСП в сільському господарстві: Стандарти якості для свіжих фруктів та овочів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bdmta.org.ua>.
2. Андрійчук В.Г. Внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції: теоретико-методологічний аспект / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2014. – № 3. – С. 29-35.
3. Рябенко Г.М. Поглиблення інтеграційних зв'язків в овочеконсервному підкомплексі / Г.М. Рябенко // Тези доповідей Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу (9–11 квітня 2008 року). – Миколаїв: МДАУ, 2008. – С. 23–24.
4. Логоша Р.В. Трансформації ринку овочів в Україні /Р.В. Логоша// Всеукраїнський науково-виробничий журнал “Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики”.– 2016. – № 3 (8). – С. 55-67.
5. Корнієнко С.І. Основні положення галузевої комплексної програми “Овочі України – 2020” /С.І. Корнієнко, В.П. Рудь// Міжвідомчий тематичний науковий збірник “Овочівництво і баштанництво”. – Харків. – 2015. – №61. – С. 17-33.
6. Ульянченко О.В. Стан та перспективи розвитку овочепереробної галузі України / О.В. Ульянченко, Н.В. Прозорова // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. – 2014. – № 7. – С. 49-57.
7. Зубець М.В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. – К.: Аграр. наука, 2006. – 480 с.
8. Гальчинська В.А. До питання стратегії розвитку овочівництва / В.А.Гальчинська // Агроінком. – 2012. – № 8-12. – С. 12-13.
9. Логоша Р.В. Державне регулювання ринку овочів: стан, проблеми, шляхи вирішення /Р.В. Логоша// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2016. – Випуск 17.– Ч.2.– С.47-50.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Pokrashchennya system lohistyky ta marketynhu dlya MSP v sil's'komu hospodarstvi: Standarty yakosti dlya svizhykh fruktiv ta ovochiv [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bdmta.org.ua>.
2. Andriychuk V.H. Vnutrishnya budova rynku sil's'kohospodars'koyi produktsiyi: teoretyko-metodolohichnyy aspekt / V.H. Andriychuk // Ekonomika APK. – 2014. – Vol. 3. – S. 29–35.
3. Ryabenko H.M. Pohlyblennya intehratsiynykh zv'yazkiv v ovochekonservnomu pidkompleksi / H.M. Ryabenko // Tezy dopovidey Prychornomors'koyi rehional'noyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi profesors'ko-vykladats'koho skladu (9–11 kvitnya 2008 roku). – Mykolayiv: MDAU, 2008. – S. 23–24.
4. Lohosha R.V. Transformatsiyi rynku ovochiv v Ukrayini /R.V. Lohosha// Vseukrayins'kyy naukovo-vyrobnychyy zhurnal “Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky”. Vypusk 3"2016 (8). VNAU, 2016. – S. 55-67
5. Korniyenko S.I. Osnovni polozhennya haluzevoyi kompleksnoyi prohramy “Ovochi Ukrayiny – 2020” /S.I. Korniyenko, V.P. Rud'// Mizhvidomchyy tematychnyy naukovyy zbirnyk “Ovochivnytstvo i bashtannytstvo”. – Kharkiv. – 2015. – Vol. 61. – S. 17-33.
6. Ul'yanchenko O.V. Stan ta perspektyvy rozvytku ovochepererobnoyi haluzi Ukrayiny / Ul'yanchenko O.V., Prozorova N.V. // Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu im. V. V. Dokuchayeva. Ser. : Ekonomichni nauky. – 2014. – Vol. 7. – S. 49-57.
7. Zubets' M.V. Naukovi osnovy rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva na innovatsiynykh zasadakh / M.V. Zubets', S.O. Tyvonchuk. – K.: Ahrar. nauka, 2006. – 480 s.
8. Hal'chyns'ka V.A. Do pytannya stratehiyi rozvytku ovochivnytstva / V.A. Hal'chyns'ka // Ahroinkom. – 20012. – Vol. 8–12. – S. 12–13.
9. Lohosha R.V. Derzhavne rehulyuvannya rynku ovochiv: stan, problemy, shlyakhy vyrishennya /R.V. Lohosha// Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky. Vypusk 17. Ch.2. Kherson, 2016. – S.47-50.

ANNOTATION STATUS AND PROSPECTS OF VEGETABLE PROCESSING ENTERPRISES IN UKRAINE

LOHOSHA Roman,
Candidate of Economic Science,
Associate Professor of Agrarian Management Department,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The article reviews the current state of vegetable processing enterprises in a market economy. The peculiarities of formation and functioning of vegetable processing enterprises in Ukraine and problems in their activities are determined and examined. The article determines and analyzes the results of economic activity of domestic vegetable processing enterprises in the process of economic system transformation based on local characteristics and development trends of the vegetable sub-complex of Ukraine. The results of the analysis of production capacities of the largest vegetable processing enterprises in Ukraine display the features of their functioning in the current market conditions. The principles of price

formation for vegetables set by vegetable processing enterprises are explained and the factors that influence the price are determined. The commodity structure of export and import of vegetable processed products is analyzed. Directions of further development of vegetable processing industry in Ukraine are suggested.

Key words: vegetables, vegetable processing enterprises, a vegetable sub-complex, vegetable processed products, price, efficiency.

Tab.1. Fig.3. Lit.9.

АННОТАЦИЯ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОВОЩЕПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

ЛОГОША Роман Васильевич,
кандидат экономических наук, доцент
кафедры аграрного менеджмента,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье рассмотрено современное состояние деятельности овощеперерабатывающих предприятий в условиях рыночной экономики. Определены и исследованы особенности формирования и функционирования овощеперерабатывающих предприятий в Украине и проблемы в их деятельности. Проведён анализ результатов хозяйственной деятельности отечественных овощеперерабатывающих предприятий в процессе трансформации экономической системы с учётом отечественных особенностей и тенденций развития овощеперерабатывающего подкомплекса Украины. На основе результатов анализа производственных мощностей крупнейших овощеперерабатывающих предприятий Украины исследованы особенности их функционирования в современных условиях рынка. Обоснованы принципы формирования цены на овощи овощеперерабатывающими предприятиями и определены факторы влияния на неё. Проведен анализ товарной структуры экспортно-импортной деятельности в отношении продуктов переработки овощей. Предложены направления развития овощеперерабатывающей отрасли Украины.

Ключевые слова: овощи, овощеперерабатывающие предприятия, овощеперерабатывающий подкомплекс, продукты переработки овощей, цена, эффективность.

Табл. 1. Рис. 3. Лит.9.

Інформація про автора

ЛОГОША Роман Васильович – кандидат економічних наук, доцент кафедри аграрного менеджменту, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3).

LOHOSHA Roman – Candidate of Economic Science, Associate Professor of Agrarian Management Department, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Sonyachna Str. 3).

ЛОГОША Роман Васильевич – кандидат экономических наук, доцент кафедры аграрного менеджмента, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3).

